

Imot omsorg

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

Handikapforbundets Marianne Knudsen vil vekk fra omsorgsperspektivet samfunnet har på funksjonshemmede.

– Du er politiker i en organisasjon for funksjonshemmede med 15 000 medlemmer. Hvem må skjerpe seg?

– Det store bildet handler om perspektiv. Det handler om hvordan samfunnet ser på funksjonshemmede. Jeg vil bort fra det sterke omsorgsperspektivet samfunnet har på funksjonshemmede, jeg vil heller ha et tydelig menneskerettighetsperspektiv. Vi må kjempe for rettighetene våre, og vi må kjempe mot urett som blir begått mot oss. Funksjonshemmede får ofte høre hva vi koster samfunnet, prislappen vår. 18 prosent av Norges befolkning er funksjonshemmede. Politikere burde tenkt mye mer på hvordan alle disse kan komme i jobb.

– Og kampsaken din?

– Utdanning. På grunn av omsorgsperspektivet som samfunnet er gjennomsyret av, legger man ikke merke til diskrimineringen som skjer i skolen i dag. De fleste funksjonshemmede har problemer med å gå i nærscole. 80 prosent av skolene er ikke tilrettelagt for oss. Vi blir plassert på spesialskole. Vi får ikke et vanlig utdanningsløp, vi får ikke karakterer, og vi kommer oss ikke ut i arbeid.

– Men hva har det med omsorgsperspektivet å gjøre?

– Altfor mye politikk på dette området blir kamuflert som omsorg. Vi, samfunnet, tenker at vi skal være snille og legge godt til rette for at seksåringen med funksjonshemning skal få gå på spesialskole. Vi tror at det er til det beste for barnet. Da glemmer vi at vedkommende mister rett til utdanning. Hvis jeg hadde vært en annen minoritet, for eksempel homofil eller mørk i huden, ville samfunnet oppdaget hvor feil dette er. Problemet hadde blitt så synlig. Samfunnet hadde oppdaget det og sett på det som et stort rettighetsbrudd.

– Så det er litt kniving dere minoriteter imellom?

– Hehe. Neida. Ingen likestillingskamp er viktigere enn andre. Men kampen vår lider av at den blir sett på med omsorgsperspektivet.

– Vil du bli sett på som offer eller som helt?

– Det å være menneske er å være midt imellom. Man er ikke et offer om man blir utsatt for diskriminering, man er et menneske som blir utsatt for urettferdig behandling. Jeg er ikke et offer hvis jeg ikke klarer å komme meg på bussen, det er bussen som ikke er tilrettelagt for alle. Folk skryter av og til av meg og sier at det er så flott at jeg tar bussen, men jeg er ikke en helt om jeg sier fra om ting eller tar bussen. Jeg er ikke inspirasjonsporno.

– Inspirasjonsporno?

– Ja. Tenk på alle artiklene som er sånn «Lenket til rullestolen, men ...» og så kommer det en bragd eller noe i den duren. «Klatret til toppen av ...!» eller noe. Det er for mye inspirasjonsporno i samfunnet. Jeg er et menneske, det er ikke mer komplisert enn det.

– Psykologer kommer til å lese dette. Hva vil du si til dem?

– Funksjonshemningen er en del av identiteten, men det er ikke hele identiteten. De må se hele mennesket først.

– Vi skriver mye om psykoanalyse i dette nummeret. Har du gått i terapi selv?

– Ja. Jeg gikk en del fra jeg var 13 år. Det var kjempeskummelt, og det var også mye skam knyttet til det å gå til psykolog. Heldigvis var han dyktig. Han brukte ironi og mye humor. Han så meg som et menneske, han så ressursene mine. Skammen min ble snudd til stolthet, og jeg ble stolt av det å gå til psykolog, for det gjorde noe med hvordan jeg så på meg selv.

– **Har du selv skammet deg over kroppen din?**

– Ja. Og det gjør jeg av og til enda, selv om jeg har et annet syn på kroppen min nå. Jeg har en ganske annerledes kropp. Det ble litt praktiske utfordringer hvis jeg for eksempel skulle ut på restaurant og liknende. Og så ville jeg ikke ta plass og få den oppmerksomheten. Når jeg fikk blikk, syntes jeg det var ubehagelig. Men nå tenker jeg annerledes om dette. Det jeg tenkte på som skam, er et samfunnsproblem, et rettighetsproblem. Diskriminering er urettferdig. Samfunn kan man være med og endre.

– **En artikkel i dette nummeret handler om Freud, som beskrev seksualitet som en primær drivkraft i menneskers liv. Du deltar i fotoutstillingen «Jeg elsker» og skriver åpent om sex. Er sex tabu både hos dem som skal hjelpe, og blant funksjonshemmede selv?**

– Det er et tabu i samfunnet generelt. Mange funksjonshemmede later som om seksualiteten ikke er der. Sex blir lite snakket om. Det henger sammen med at funksjonshemmede har vokst opp med å skyve det bort. Det er ikke noe ergoterapeuter eller psykologer har tatt opp skikkelig. Seksualitet kan være kleint å snakke om, det vet alle som har hatt seksualundervisning på skolen, men vi ønsker ikke å legge ned faget av den grunn. Det er viktig.

Jeg støtter Freud! Det ligger så mye i selve sexen. Å være nær noen, å bli tatt på. Å distansere seg fra sin egen seksualitet gjør at man mister seg selv. Det henger så mye sammen med andre ting i livet.

– **Men er ikke samfunnet sex-fiksert?**

– Kropp og utseende betyr mye i dagens ungdomskultur, der sosiale medier har stor betydning. Den er trang, den boksen man skal passe inn i. Likevel er folk uvitende. «Kan du ha sex?» er ofte det første spørsmålet jeg får når jeg er ute. Når folk har fått i seg litt alkohol, vel å merke. Folk tror funksjonshemmede er aseksuelle. Jeg synes det er greit at de spør, men det hadde jo vært fint om de spurte om andre ting først. Men ja, vi har sex vi også.

Jeg vet hvor fint seksualitet kan være. Jeg synes jeg er bra nok. Når jeg sier det til andre funksjonshemmede, blir det mer troverdig. Jeg strever med det samme selv.

– **Hvorfor er det ikke normalt å ha forskjellige kropper?, har du spurt i et debattinnlegg. Har du svar?**

– Det handler om rammene. Man skal se ut på en bestemt måte. Man har en oppskrift. Alle tenker at noe skal være på en bestemt måte, man tenker slik man er vant til å tenke. Men sex er individuelt. Og alle har ulike skavanker. Også du. Bare spør partneren din.

Hvorfor NÅ?

- Marianne Knudsen er aktivist, foredragsholder og første nestleder i Norges Handikapforbund Ungdom.
- Hun er en av deltakerne i prosjektet «Jeg elsker» av fotograf Brian Cliff Olguin, en fotoutstilling om funksjonsnedsettelse, kronisk sykdom og seksualitet. Utstillingen er nå på nett: <https://jegelsker.blog/>

- • Se også tekstene om psykoanalytiske perspektiver på skam, side 796 og side 864, og seksualitet, side 806.